

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณคดีไทยที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" สรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณคดีไทยที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม 1-3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งสิ้น 8 เรื่อง แบ่งออกเป็นวรรณคดีประเภทร้อยแก้ว 2 เรื่อง และวรรณคดีประเภทร้อยกรอง 6 เรื่อง และศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพพจน์ จากนั้นได้สร้างประเด็นการวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณคดีไทยรวมทั้งสิ้น 17 แบบ นำประเด็นที่สร้างไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขและได้นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำประเด็นดังกล่าวมาวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณคดีไทยที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การเสนอข้อมูลในรูปความเรียงและตารางประกอบความเรียง

### สรุปผลการวิจัย

จากทวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณคดีไทยที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย จุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สรุปผลได้ดังนี้

1. ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณคดีไทย เรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกไมยราพ คือภาพพจน์แบบอุปมา คิดเป็นร้อยละ 32.26 รองลงมาคือภาพพจน์แบบการใช้คำซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 21.51 และภาพพจน์แบบนามนัย คิดเป็นร้อยละ 16.13
2. ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณคดีไทย เรื่องพระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีพบศรีสุวรรณกับสินสมุทร คือภาพพจน์แบบอุปมาคิดเป็นร้อยละ 25.93 รองลงมาคือภาพพจน์แบบการเดินเสียงและจังหวะ คิดเป็นร้อยละ 18.52 และภาพพจน์แบบอุทาหรณ์ คิดเป็นร้อยละ 14.81
3. ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณคดีไทย เรื่องราชาธิราช ตอนพลายประกายมาศคือภาพพจน์แบบอุปมา คิดเป็นร้อยละ 38.71 รองลงมาคือ ภาพพจน์แบบนามนัย และภาพพจน์แบบปฏิพจน์ คิดเป็นร้อยละ 12.90 และภาพพจน์แบบอุปลักษณะ และภาพพจน์แบบอุทาหรณ์ คิดเป็นร้อยละ 9.68
4. ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณคดีไทย เรื่องพระร่วงคือภาพพจน์แบบการใช้คำซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมาคือภาพพจน์แบบอุปมา คิดเป็นร้อยละ 21.88 ภาพพจน์แบบนามนัย และภาพพจน์แบบปฏิพจน์ คิดเป็นร้อยละ 15.63
5. ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณคดีไทย เรื่องกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานและวาดวงงานนักษัตรฤกษ์คือภาพพจน์แบบการเดินเสียงและจังหวะ คิดเป็นร้อยละ 36.25 รองลงมาคือภาพพจน์แบบอุปมา และภาพพจน์แบบการเดินคำ คิดเป็นร้อยละ 20.00 และภาพพจน์แบบการใช้คำซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 11.25
6. ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิมคือภาพพจน์แบบการเดินเสียงธรรมชาติ และภาพพจน์แบบการเดินเสียงและจังหวะ คิดเป็นร้อยละ 21.43 รองลงมาคือภาพพจน์แบบอุปมา ภาพพจน์แบบนามนัย และภาพพจน์แบบการใช้คำซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 14.29

7. ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุดในวรรณคดีไทย เรื่อง โคลงโลกนิติคือภาพพจน์แบบอุปมา คิดเป็นร้อยละ 28.85 รองลงมาคือภาพพจน์แบบการเล่นเสียงและจังหวะ คิดเป็นร้อยละ 26.92 และภาพพจน์แบบอุปลักษณะ คิดเป็นร้อยละ 13.46

8. ภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่องสามก๊ก ตอนจูล่งฝ่าทัพรับอาเต๊า มีภาพพจน์ปรากฏเพียง 3 แบบเท่านั้น ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุดคือภาพพจน์แบบอุปมา คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาคือภาพพจน์แบบอุทาหรณ์ และภาพพจน์แบบปฏิพจน์ คิดเป็นร้อยละ 10.00

9. สรุปรวมภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณคดีไทยที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมดจำนวน 8 เรื่อง ภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุดคือภาพพจน์แบบอุปมา คิดเป็นร้อยละ 28.61 รองลงมาคือภาพพจน์แบบการเล่นเสียงและจังหวะ คิดเป็นร้อยละ 15.63 และภาพพจน์แบบการไร้คำซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 14.16

### อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณคดีไทยรวมทั้งสิ้น 8 เรื่องที่นำเสนอมา โดยลำดับแล้วนั้น พบว่าภาพพจน์ในวรรณคดีไทยที่ปรากฏมากที่สุดคือ ภาพพจน์แบบอุปมา ภาพพจน์แบบการเล่นเสียงและจังหวะ และภาพพจน์แบบการไร้คำซ้ำตามลำดับ ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาอภิปรายและเสนอแนะดังนี้

1. ภาพพจน์แบบอุปมาในรายละเอียดพบว่าปรากฏมากในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกไมยราพ ภาพยนตร์เขมรเครื่องศาวหวานและว่าด้วยงานนักขัตฤกษ์ โคลงโลกนิติ ราชาธิราช ตอนพลาญประกายมาศ และสามก๊ก ตอนจูล่งฝ่าทัพรับอาเต๊า

จากการวิเคราะห์พบว่าภาพพจน์แบบอุปมานั้นมักจะเปรียบสิ่งที่ เป็นนามธรรมกับสิ่งที่ เป็นรูปธรรมซึ่งมีลักษณะสัมพันธ์กัน เช่น เปรียบความโกรธกับไฟ เปรียบความองอาจสง่างามกับราชสีห์ และถ้าหากจะเปรียบกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ก็จะนำเอาเรื่องที่เขาเข้าใจและเห็นภาพเด่นชัดมาเปรียบ เช่น เปรียบเทียบความโกรธว่าเหมือนพญานาคถูกตีที่ซนคหาง อยู่ในที่แคบหรือถูกล้อมไว้ เปรียบกับปลาซึ่งอยู่ในถัง เสือตกอยู่ในหลุม เป็นต้น ซึ่งการใช้ภาพพจน์แบบอุปมานี้จะช่วยให้ผู้อ่าน

เข้าใจเนื้อความที่ต้องการเสนอ เกิดจินตนาการและภาพในจิตแจ่มชัดขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตาศิริ เทียมเดช (2524: 326) ที่ว่า "การเลือกใช้อุปมาจะเสริมให้เข้าใจความได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น" และงานวิจัยของวลีรัตน์ กฤตลักษณ์ (2526: 175) ที่ว่า "การเปรียบเทียบแบบอุปมาจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ต้องการสื่อได้รวดเร็วและถูกต้องยิ่งขึ้นโดยเป็นศัพทกลางช่วยสื่อภาพและจินตนาการของกวีไปยังผู้อ่าน"

ลักษณะภาพพจน์แบบอุปมาที่ปรากฏในวรรณคดีไทยทั้ง 8 เรื่อง พบว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. นำธรรมชาติที่คุ้นเคยมาเปรียบเทียบ เช่น

สูงค้งหนึ่งสิงขร (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 118)

นาคมีพิษเพียงสุริโย (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 72)

ปานค้งฤดูเหมันต์ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 111)

ร่อนจิตค้งหนึ่งเพลิงจี้ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 97)

อร่ามเรื่องค้งดวงแขไข (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 127)

สองตาค้งแสงอินทัย (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 100)

2. นำอวัยวะของร่างกายมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงถึงปริมาณของความรักหรือความสำคัญ เช่น

ค้งแต่สมิงพ้อเพชรและสมิงนครอินทท่าไม้แล้วเปรียบเทียบประคองพระเพลา  
พระพาทาชาคไปสิ่งละซ่าง (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 72)

ลูกข้าคนเคียงค้งดวงใจ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 38)

3. นำสัตว์หรือลักษณะของสัตว์มาเปรียบเทียบ เช่น

องอาจค้งพระยาราชสีห์ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 113)

ค้งมึงค้งหนึ่งมฤคิ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 113)

หึงค้งร้ายใจเหมือนเสือเหลือก่าลัง (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2:

51)

อันน้ำใจมึงรายกะยอนะวานันค้ง กัญอันอาจพั้งลอยเคือยหนามทอง  
(หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 87)

มึงคังหึ่งท้อยน้อยแสง (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 113)  
 เล่าปีครั้งนี้อุปมาเหมือนปลาซังอยู่ในถัง เสือกกอยู่ในหลุม (หนังสือ  
 เรียนภาษาไทย เล่ม 3: 88)

4. นำอัญมณีมาเปรียบ เช่น  
 นิวเหลืองเรื่องรองคั้งทองทา (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 96)  
 อรวมเรื่องคังดวงมณีใส (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 132)

5. นำเทวดาหรือสิ่งที่เกี่ยวกับเทวดามาเปรียบ เช่น  
 คู่คังมีฆวานเทวินทร์ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 117)  
 สมิงอายมณฑะยามมีบัญชาจุฑเทพคา (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2:

87)

คังไค้สมบัติในสุวรรณค (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 108)

2. ภาพพจน์แบบการเล่นเสียงและจังหวะ ภาพพจน์ประเภทนี้พบมากใน  
 เรื่องกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานและว่าด้วยงานนักขัตฤกษ์ โคลงโลกนิติ และพระ  
 อภัยมณี ตอนพระอภัยมณีพบศรียุวราชกับสินสมุทร ภาพพจน์แบบการเล่นเสียงและจังหวะ  
 มักจะใช้ในลักษณะดังนี้

2.1 ใช้เพื่อทำให้คำประพันธ์มีความไพเราะยิ่งขึ้น การเล่นเสียง  
 และจังหวะแบบนี้มักจะเล่นเสียงสัมผัสอักษรในวรรคเดียวกัน เช่น

หวนเห็นทียบหมากเจ้า	จืดเจียน มาแม่
พลตอยอดเนียน	นำเคียว
กลกลองกระวานเขียน	มีอญ ปุ่นเฮย
บุหรีไสกลองเงี้ยว	ลอมให้เหลือหาญ

(หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 20)

เดือนแรมเหมือนเรียมร้าง เรื่องรักร้าง รวมชนิษฐา

(หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 20)

แกงไก่มีส้มเนื้อ	นพคุณ พี่เอ๋ย
หอมยี่หวารรสจุน	เฉียบร้อน
ชรายโคมวิโรกฤษ	พิศวาท หวังนา
แรงอยากยอหัตถ์ชอน	อกให้หวานแสง

(หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 16)

2.2 ใช้เพื่อเน้นให้เห็นภาพแห่งอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดให้เด่นชัดขึ้น การใช้ภาพพจน์ประเภทคำนี้ถึงเสียงและความหมายที่สอดคล้องกัน เช่น

หมูแนมแหลมเลิศรส	พรหมพิริศดโอบทองหลาง
พิศห่อเห็นรางซาง	หางห่อหวานป่วนใจโหย

(หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 16)

เสียง /ห/ นี้ให้ความรู้สึกในคำหลบ เน้นอารมณ์แห่งแล้ง เช่นคำว่า หาง ห้าง แหบ โหย เหี่ยว เป็นต้น ดังนั้น หางห่อหวานป่วนใจโหย จึงให้ความรู้สึกที่อ่อนล้า หมกกำลังใจ

ศรีสุวรรรณชั้นเชิงฉลาดแหลม    จึง เยื่อนแยมยืมของสนองไซ

(หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 50)

เสียง /ย/ ในที่นี้เป็นการเล่นเสียงสัมผัสอักษรเพื่อให้คำประพันธ์มีความไพเราะยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีความสอดคล้องกันในคำเสียงและความหมายได้แก่

เยื่อน	หมายถึง	เยื่อนกล่าวออกมาโดยมีอาการแฉะข้างคาง
แยม	หมายถึง	เผยออกลิ้นแฉะน้อย ๆ เผยออกน้อย ๆ
ยืมของ	หมายถึง	ยืมด้วยความอึดใจ

เยื่อนแยมยืมของจึงให้ภาพที่ผู้พูดกล่าวด้วยอาการแฉะ รอยยืมแฉะน้อยอยู่ในหน้า ซึ่งการพูดที่แฉะ รอยยืมนี้มีส่วนโน้มน้าวอารมณ์ของผู้ฟังให้คลายความมากยิ่งขึ้น

3. ภาพพจน์แบบการใช้คำซ้ำ ภาพพจน์ประเภทนี้ปรากฏมากในเรื่อง รามเกียรติ์ตอนศึกไมยราพ ภาพพจน์นี้มีเครื่องควรวานและว่าด้วยงานนักขัตฤกษ์ และพระร่วง ภาพพจน์แบบการใช้คำซ้ำนี้มักจะใช้เพื่อเน้นให้เห็นถึงสภาพอารมณ์ หรือช่วยแนะนำภาพให้เห็นเด่นชัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รำเพย ไชยสินธุ์ (2527: 115) ที่กล่าวถึงการใช้คำซ้ำในวรรณกรรมอีสานว่า "กวีอีสานใช้คำซ้ำ เพื่อสร้างภาพ เน้นอารมณ์ ความรู้สึก และแสดงจำนวนในขณะเดียวกันก็มีความงาม คำนึงเสียงของคำช่วยให้นึกความอ่อนหวาน รุนแรง หรือกระชับอย่างเหมาะสมกลมกลืน"

จากการวิเคราะห์การใช้คำซ้ำที่ปรากฏในวรรณคดีไทยทั้ง 8 เรื่อง พบว่า

1. คำซ้ำที่ช่วยแนะนำภาพมักจะเป็นการใช้คำซ้ำความหมาย เช่น ยากยับยับจนเป็นพันไป (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 37) กระทัมบาทผาดโผนโจนทะยาน (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 113)

พิศเพิงเล็งดูพระลักษณะ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 1: 113)

2. คำซ้ำที่แสดงอารมณ์และความรู้สึก มักจะใช้คำวิเศษณ์เพื่อย้ำอารมณ์ ความรู้สึกให้ชัดเจนขึ้น เช่น

ครั้งนี้แสนเจ็บแสนอาย (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 130)

แต่ใจคลั่งคลุ้มคลุ้มจริง ๆ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 125)

แค้นจริงจริงใจคอไซพอดิ (หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 2: 47)

3. คำซ้ำที่แทรกเป็นระยะ ๆ เพื่อต้องการเน้นข้อความ เช่น

<u>เว้น</u> วิจารณ์ <u>ว่าง</u> เว้น	สลับฟัง
<u>เว้น</u> ที่ตามอันยัง	ไปรู้
<u>เว้น</u> เล่าลือซัดสัง	เกศวาง เว้นนา
<u>เว้น</u> ดังกล่าวว่ามี	ปราชญ์ไฉ่ฉามี

(หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม 3: 72)

### ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอนวรรณคดีไทย โดยเฉพาะในเรื่องภาพพจน์ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์วรรณคดีไทยทั้ง 8 เรื่องพบว่า มีภาพพจน์ปรากฏในวรรณคดีไทยทุกเรื่อง ดังนั้นการเรียนการสอนวรรณคดีซึ่งนอกเหนือจากการเรียนเกี่ยวกับเนื้อหา คำศัพท์ ศัพท์มูลวิทยา ควรให้ความสนใจเกี่ยวกับภาพพจน์ด้วย เพราะภาพพจน์จะช่วยทำให้ครูและนักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจภาษาของวรรณคดีได้ละเอียดยิ่งขึ้น
2. ในการศึกษาเกี่ยวกับภาพพจน์ในวรรณคดีไทย เนื่องจากมีภาพพจน์หลายประเภท ดังนั้นเพื่อมิให้เกิดความสับสนแก่นักเรียน การเรียนการสอนควรจะทำให้ นักเรียนรู้จักลักษณะและการใช้ภาพพจน์ที่ปรากฏมากในหนังสือเรียนภาษาไทยหรือในหนังสือวรรณคดีไทยทั่ว ๆ ไป เช่นภาพพจน์แบบอุปมา อุปสัจฉน์ บุคลาธิษฐาน ฯลฯ
3. ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วิจารณ์เรื่องเกี่ยวกับภาพพจน์ในวรรณคดีไทยร่วมกัน โดยให้นักเรียนเป็นผู้กระทำด้วยตนเองและครูเป็นเพียงผู้แนะนำเท่านั้น จะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เข้าใจและเกิดความซาบซึ้งในวรรณคดีอย่างแท้จริง
4. ครูแนะนำให้นักเรียนอ่านวรรณคดีที่นอกเหนือจากในหนังสือเรียนเพื่อศึกษาในด้านวรรณศิลป์หรือความงามของภาษาอันเป็นส่วนสำคัญของวรรณคดีที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งและตระหนักถึงคุณค่าของวรรณคดีไทย

### ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณกรรมปัจจุบันทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเพื่อศึกษา เปรียบเทียบลักษณะภาพพจน์ และพัฒนาการของภาพพจน์
2. ควรมีการวิจัยงานเขียนร้อยแก้วหรือร้อยกรองของนักเรียนเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาพพจน์ในงานเขียนของนักเรียน หรือผลจากการใช้ภาพพจน์ในแบบเรียนที่มีต่องานเขียนของนักเรียน